

В.Р. Купчак, канд. екон. наук, доцент
Миколаївський національний університет ім. В.О. Сухомлинського

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СИСТЕМИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

В статті представлено дослідження стратегічних напрямів модернізації енергетичної системи регіонів країни та розробка пропозиції щодо її подальшого розвитку. Обґрунтовано пріоритетні напрями модернізації системи енергозабезпечення в Україні. Встановлено, що вирішення енергетичної проблеми, подолання енергетичної залежності економіки України тісно пов'язано з успішною модернізацією енергетичної системи регіонів, що розглядається як невід'ємна складова структурної перебудови національного господарства.

Ключові слова: енергетична система регіону, енергоенергетика, стратегічний підхід, пріоритети модернізації.

Постановка проблеми. Сьогодні Україна не повною мірою використовує таку важливу конкурентну перевагу, як дешеві енергетичні ресурси, на тлі достатності сировини на території країни для виробництва електроенергії в Україні. Таким чином, економічна ситуація, що складається у світовій та українській економіці, настійно диктує необхідність більш об'єктивно, глибоко і всебічно, ніж це здійснювалося до недавнього часу, поглянути на проблеми управління електроенергетикою України, серед яких необхідність здійснення структурної модернізації української електроенергетики стала першочерговою. Крім того, важлива соціально-економічна проблема підвищення показників енергоефективності не може вирішуватися без врахування специфічних особливостей соціально-економічного розвитку регіонів у яких створена певна інфраструктура енергозбереження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методичні аспекти дослідження процесів стратегічного управління енергоефективністю соціально-економічних систем, у тому числі і на регіональному рівні, представлені в працях таких відомих вчених як: М.В. Афанасьєв, В.О. Бараннік, М.Д. Гінзбург, М. В. Гнідий, А.А. Долінський, С.Ф. Єрмілов, Г.В. Єфімова, Д.В. Котляренко, М.М. Кулик, Є.А. Лапко, В.Е. Лір, У.Є. Письмена, О.С. Максименко, В.А. Маляренко, В.В. Микитенко, В.Ф. Находов, А.П. Огурцов,

А.Ю. Перетяцько, Г.С. Ратушняк, С.А. Скоков, С.В. Сніжко, О.М. Суходоля та ін.

Водночас, проблеми теорії та практики розвитку інституціонального базису енергетичної системи залишаються достатньо актуальними. Наукові публікації висвітлюють важливі аспекти управління енергоефективністю, проте не стосуються методології дослідження енергозбереження на регіональному рівні, особливо в процесі їх соціально-економічного розвитку. Актуальність розв'язання цих проблем зумовлює визначення мети та змісту дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження стратегічних пріоритетів модернізації енергетичної системи регіонів країни та розробка пропозиції щодо її подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Модернізація електроенергетики відіграє фундаментальну роль системної бази всіх інших глобальних економіко-технологічних змін, що лежать в основі переходу від індустріальної до постіндустріальної економіки, і зміни технологічної бази створення основних матеріальних благ. Тому, підвищення ефективності електроенергетичного комплексу може бути забезпечено шляхом досягнення галузевої цілісності української електроенергетики (сфер, секторів, видів, організаційних форм діяльності і взаємин, що становлять її господарюючі суб'єкти і їх групи корпоративного, територіального, організаційно-технологічного і т.п. характеру) і впорядкування зв'язків всередині комплексу в сучасних, якісно нових умовах функціонування підприємств внаслідок корпоративної дезінтеграції єдиного електроенергетичного комплексу України.

Для формування основ ефективної енергетичної політики в нашій країні необхідний структурно-модернізаційний методологічний підхід до розгляду і дослідження процесів розвитку електроенергетики України. В рамках такого підходу модернізація електроенергетики у вирішальній мірі залежить від її структурної перебудови.

Для дослідження проблем і процесів розвитку електроенергетики України може бути використаний структурно-модернізаційний методологічний підхід, в рамках якого модернізація електроенергетики реалізується на основі її структурної перебудови. При цьому модернізація електроенергетики не може здійснюватися спонтанно, виключно на основі механізмів ринкового саморегулювання, а шляхом встановлення державою пріоритетних напрямів економічного розвитку та застосування адекватних засобів їх реалізації. Ті країни, які показали максимальну динаміку економічного розвитку, досягли її на основі структурної модернізації

промисловості.

Структурна модернізація енергетики України повинна базуватися на посиленні державного контролю та підвищенні ефективності державного регулювання економіко-правового середовища, інституційної інфраструктури та великих енергетичних компаній, що забезпечують системоутворюючі функції щодо самої електроенергетики та інших секторів ПЕК.

Виходячи з структурно-модернізаційного методологічного підходу, необхідно ввести в науковий обіг поняття «структурно-модернізаційного управління електроенергетикою», яке ґрунтується на пріоритеті впорядкування (включаючи підтримку та поновлення) комплексу взаємообумовлених зв'язків між її структурними компонентами, орієнтоване на галузеву цілісність і керованість української електроенергетики, включаючи первинні і агреговані ланки корпоративного, територіального, організаційно-технологічного і т.п. характеру.

Однією з головних причин збільшення ступеня невизначеності ситуаційних економіко-технологічних змін розвитку електроенергетичних корпорацій, що носить певні деструктивно-дезінтеграційні риси по відношенню до всієї ЕНЕС як єдиного технологічного комплексу з високим ступенем системної виробничої інтеграції, є концептуальна обмеженість реалізованої структурної модернізації електроенергетики України, яка ігнорує значення контролю держави над стратегічно важливими сферами економіки в особі підприємств електроенергетики України.

Здійснення ринкових перетворень, що стосуються економічних умов діяльності підприємств електроенергетики України, зняття системних адміністративних обмежень, перехід до ринкових умов на основі лібералізації законодавства і т.п. (в рамках реалізованого варіанта ринкових реформ 90-х років) без посилення ступеня ефективності базових інститутів державного регулювання, не були адекватною основою стратегії переходу до ринку, і не могли призвести до ефективної структурної модернізації енергетики України з огляду на наявність потужних дестабілізаційних чинників кризоформуючого характеру.

Необхідний методичний інструментарій реалізації процесів структурної модернізації підприємств електроенергетики України, що дозволяє на його основі виділити принципи, умови, заходи вдосконалення роботи механізмів фінансування оновлення основних фондів при структурній модернізації електроенергетичної галузі. Слід виділити наступні обмеження реалізації структурної модернізації

електроенергетичної галузі України:

1. Ресурсні обмеження. Базовим активом електроенергетичної галузі є основні фонди. Насамперед, це вже наявні активи, що є основою створення нових основних фондів, тобто забезпечення відтворення. Разом з тим, процес їх створення вимагає значних ресурсних витрат. При цьому слід оцінювати різні види ресурсів.

2. Технологічні обмеження. Перехід до структурної модернізації електроенергетичної галузі повинен здійснюватися і з урахуванням наявних технологічних можливостей. Це, в свою чергу, вимагає відповідного організаційного, виробничого та інших видів забезпечення, що ґрунтуються на відповідних технологіях. Загальний рівень технологічного розвитку характеризує базу для подальшого розвитку.

3. Особливості інтелектуального капіталу. При структурній модернізації електроенергетичної галузі необхідно в максимальній мірі враховувати роль інтелектуального капіталу, як основи інноваційного перетворення технологічної бази галузі. Помилки при оцінці ролі інтелектуального капіталу можуть викликати неефективні управлінські рішення, що призведе до неефективності структурної модернізації.

4. Політичні обмеження. Якщо рішення про структурну модернізацію електроенергетичної галузі приймається вузьким колом керівників органів державного управління, то політичний механізм відбивається додатковим обмеженням: більшість членів суспільства має виграти в результаті перетворень. Для подолання політичних обмежень найважливіше – стабільна політична влада, орієнтована на досягнення добробуту всього суспільства.

5. Комплементарність інститутів і послідовність реформ. Різні інститути пов'язані один з одним, деякі з них є передумовою для нормального функціонування інших. Говорячи про зв'язки інститутів, необхідно мати на увазі два аспекти. По-перше, необхідно забезпечити сумісність створюваних інститутів і вже існуючих. По-друге, необхідно враховувати зв'язки між інститутами при виборі послідовності реформ або етапів. Реформи, проведені в невірній послідовності, можуть не дати бажаного результату.

Для підвищення конкурентоспроможності регіональної електроенергетики необхідно враховувати ряд аспектів, які можуть бути структуровані за такими групами (табл. 1).

Розглядаючи аспекти, що сприяють підвищенню конкурентоспроможності електроенергетики, слід моделювати інноваційну складову процесу структурної модернізації електроенергетики.

1. Аспекти, які необхідно враховувати для підвищення конкурентоспроможності регіональної електроенергетики

№	Аспекти	Сутність обліку аспекту при підвищенні конкурентоспроможності
1.	Аспект підвищення рівня безпеки електроенергетики.	Це один з основних аспектів функціонування сучасної електроенергетики, багато в чому зумовлює її подальший розвиток.
2.	Аспект підвищення конкурентоспроможності	Модернізація, оновлення основних фондів, модернізація електроенергетичних мереж
3.	Фінансовий аспект	Залучення інвестицій, диверсифікація джерел фінансування, залучення бізнесу
4.	інноваційний аспект	Розвиток інновацій, розробка нових технологій, пошук альтернативних джерел енергії
5.	Внутрішньополітичний аспект.	Проведення чіткої державної політики щодо розвитку електроенергетики та послідовна її реалізація із залученням бюджетних механізмів фінансування. Визнання розвитку електроенергетики пріоритетною національною
6.	Організаційний аспект.	Розвиток системи і структури управління, реформування електроенергетики, створення вертикальних керуючих структур за участю бізнесу і держави.
7.	Економічний аспект.	Використання принципів державно-приватного партнерства, механізмів, стимулюючих довгострокові контракти на покупку електричної та теплової енергії; активна банківська державна політика, спрямована на забезпечення довгострокових кредитів у т.ч. під державні
8.	Виробничо-технічний аспект.	Впровадження інноваційних, екологічно чистих, ресурсозберігаючих технологій; розвиток електроенергетичних технологій нового покоління.
9.	Зовнішньополітичний або міжнародний аспект.	Посилення міжнародної кооперації та інтеграції в електроенергетики з країнами ближнього і далекого зарубіжжя.
10.	Правовий аспект.	Розвиток законодавчо-правової бази галузі, відповідне проведенням реформам і реструктуризації української електроенергетики.

Висновки. Вирішення енергетичної проблеми, подолання енергетичної залежності економіки України тісно пов'язано з успішною модернізацією енергетичної системи регіонів, що розглядається як невід'ємна складова структурної перебудови національного господарства. Серед пріоритетних напрямів модернізації системи енергозабезпечення в Україні слід визнати: диверсифікацію системи енергопостачання та енергозабезпечення; оновлення та технічну модернізацію основних засобів енергетики та її інфраструктури; впровадження та стимулювання

раціонального використання паливно-енергетичних ресурсів шляхом комбінованого виробництва електричної та теплової енергії з використанням місцевих енергетичних ресурсів

Вирішення проблем модернізаційних змін в енергетичній системі передбачатиме усунення структурних диспропорцій та створення умов економічного зростання електроенергетики має розглядатися в залежності від упорядкування комплексу взаємообумовлених зв'язків між її структурними компонентами, що забезпечує галузеву цілісність і керованість, що має здійснюватися шляхом вибору ефективних варіантів оргструктури і форм державного регулювання та корпоративного управління, у тому числі посилення контролю держави над стратегічно важливими сферами економіки в особі підприємств електроенергетики України та застосування, переважно, ринкових інструментів реалізації такого контролю.

Бібліографічний список: 1. Масліченко С. Енергоефективність в Україні: сучасний стан і перспективи: Звіт у рамках проекту «Покращення політики енергозбереження в Україні» / С. Масліченко, О. Данілін / Український центр економічного та правового аналізу (УЦЕПА). – К.: УЦЕПА, 2005. – 36 с. 2. Долінський А.А. Енергозбереження та екологічні проблеми енергетики / А.А. Долінський // Вісник НАН України. – 2006. – № 2. – С. 24-32. 3. Лагодієнко В.В. Особливості стійкого розвитку регіонального електроенергетичного комплексу / В.В. Лагодієнко // Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання. – Дніпропетровськ, – 2013. – № 10. 4. Перспективи енергозабезпечення України в контексті світових тенденцій. За ред. А.І. Шведова. – Дніпропетровськ: РФ НІСД, 2008. – 208 с. 5. Шевцов А.І. Енергетика України на шляху до Європейської інтеграції: монографія / А.І. Шевцов, М.Г. Земляний, А.З. Дорошкевич [та ін.]. – Дніпропетровськ: Жур фонд, 2004. – 160 с. 6. Іртищева І.О. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: національна доповідь. За ред. акад. НАН України Е.М. Лібанової, акад. НААН України М.А. Хвесика. – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. – 776 с. 7. Іртищева І.О. Управління інституційними змінами в умовах соціалізації національної економіки / І.О. Іртищева, І.В. Крупіца // Миколаїв: НУК ім. адмірала Макарова, 2014. – 172 с.

Купчак В.Р. Стратегические приоритеты модернизации энергетической системы регионов Украины. В статье представлено исследование стратегических направлений модернизации энергетической системы регионов страны и разработка предложения по ее дальнейшему

развитию. Обоснованы приоритетные направления модернизации системы энергообеспечения в Украине. Установлено, что решение энергетической проблемы, преодоление энергетической зависимости экономики Украины тесно связано с успешной модернизацией энергетической системы регионов, что рассматривается как неотъемлемая составляющая структурной перестройки национального хозяйства

Ключевые слова: энергетическая система региона, энергоэнергетика, стратегический подход, приоритеты модернизации.

Kupchak V.R. Strategic priorities of energy system modernization in the regions of Ukraine. The article presents researches of strategic directions of modernization of energy system of Ukrainian regions and development of proposals for its further development. Are grounded the priority directions of modernization of power supply system in Ukraine. It is established that solving of the energy problem, overcoming of energy dependence of Ukraine's economy are closely connected with successful modernization of the region's energy system, that is looked through as an integral part of restructuring of the national economy.

It is proved that solution of the energy problem, overcoming of the energy dependence of Ukraine's economy is closely linked to the successful modernization of the energy system of the regions, that is considered as an integral part of restructuring the national economy.

It is established that among the priority directions of modernization of power supply system in Ukraine should be recognized: the diversification of the energy supply system and energy ensuring; updating and technical modernization of means of energy and its infrastructure; implementation and promotion of rational use of energy resources through the combined production of electrical and heat energy using local energy resources.

It is proved that solving of the problems of changes modernization in the energy system will foresee the elimination of structural imbalances and creation of conditions for economic growth of electric power, it must be considered depending on the arrangement of the complex interdependent relationships between its structural components, that provides sectoral integrity and manageability, which should be done by choosing effective options of organizational structure and forms of government regulation and corporate governance, including strengthening of state control over the strategically important spheres of the economy in the face of the power enterprises of Ukraine and use, mainly, of the market tools of implementation of such control.

Keywords: power system of the region, energy power, strategic approach, priorities of modernization.

Стаття надійшла до редакції 10.06.2016 р.